

**IKWU OKWU KWU OTÖ KA O BU EKWUGHI EZIOKWU: NTULE OKWU UFODU NDÌ
OCHICHÌ NAJIRÌA A HQORÒ**

¹ AHAMEFULA Ndubuisi Ogbonna

² ONUOHA Joy Adaeze*

1. Department of Linguistics, Igbo & Other Nigerian Languages, University of Nigeria.
Ndubuisi.ahamefula@unn.edu.ng, 07060835212.
2. Igbo Unit, Humanities, School of General Studies, University of Nigeria, Enugu Campus.
Corressponding author: adaeze.onuoah@unn.edu.ng,

**IKWU OKWU KWU OTÖ KA O BU EKWUGHI EZIOKWU: NTULE OKWU UFODU NDÌ
OCHICHÌ NAJIRÌA A HQORÒ**

Umị edeme

Akwukwo a mere ntule okwu ụfodụ ndị ochichì Naijirìa nke ochichì onyekwuo uche ya. N'otu oge maqbù nke ozø n'usoro ochichì obodo, e nwere ụfodụ okwu ndị siri ike n'obi ndị ha na-achi . Ndị ụlo ọrụ mgbasa ozi nwegasirị okwu ndị ahụ n'ebe dì icheiche, n'obodo dì icheiche nke gbadoro ükwu na oghere e nyere ikwu okwu na oghere e nyere ndị nta akụkọ . Okwu ndị ahụ n'usoro ochichì akaike nke Naijirìa n'oge gara aga tnyere ajenda nke ochichì nke ugboro ato (teno ato), ochichì ndị ami, usoro ochichì akụkụ/mpaghara (zoonu) ga-ewepụta onyeisiala, ajenda afọ asaa otu taam, na nke mere ọdi nso a bụ Boko Haram na inyeaka ikwubilata ego ọnụ mmanụ ugboala nke ndị obodo na-akwụ. Lingwistik weputara ụzø ntucha maka okwu nta akụkọ niile. Ntule okwu, nturi maqbù ntucha okwu bù ihe ndị pütara nnukwu ihe n'omumụ Lingwistik nke nyere anyị ụzo puru nnukwu iche e ji eme ntucha okwu nke si n'ulø mgbasaozi. Akwukwo a chikobara okwu dì icheiche ndị na-achi obodo kwuru n'ulø mgbasaozi ka ha bürü okwu ndị atüchara . Ebumnobi ime ntucha a bụ iji choputa ma ha a na-ekwu eziokwu ka ọ bụ asị. Nke a ga-eme ka ndị a na-achi ghötatụ mgbanwe dì n'asusu ndị na-achi achị ya na oke mmasi puru iche ha nwere maka ochichì na ebumnobi ha n'ighorị ndị ha na-achi . N'ime okwu dì icheiche e kwuru maka ntule okwu, anyị were ntule okwu nke ọnodụ eziokwu na nke nkwekorita . Akwukwo a choputara na ụfodụ ndị ochichì anaghị ekwu eziokwu mgbe ụfodụ n'ihe ha na-ekwu iji ghori ndị ha na-achi ma mee ka ha kweta n'okwu nke ha. Ya bụ, asusu ighorị mmadụ na isa isi. Etu ụdị asusu ahụ si kpalite mmụga ga-eme ka ndị a na-agwa nabata maqbù jụ inabata okwu ndị ahụ nke ndị nta akụkọ ga-enweta dika ha si biputa ha n'akwukwo , n'igwe mgbasaozi nke eletronik, ma nke ikuku tnyere nke pütakarichara ihe ubgu a bụ owa ikuku mkparita soshal midia (social media) dika Fesbuuku (Facebook). Akwukwo a na-arịo ndị ochichì ka ha jiri nwayo ma welata aka n'okwu ha nwere ike ibute ekweghi ekwe na ogbaghara n'etiti ha na ndị na-ahụ ochichì. Ozokwa , okwu ha kwasiri ịbụ nke ga-egosi na ha ga-arụ ọrụ n'usoro ndị ghoputara ha n'orụ nakwaazi na okwu ha bụ nke ndị oha obodo n'efu.

Okpurukpụ Okwu Ụfodụ: Mkparita ụka, okwu ọha, eziokwu, ntübiri okwu

1.0 Ndubanye

Okwu a na-ekwu ekwu nwere iwu na-achi ha. Nzipu maqbù okwu okwukwu bu iwu jikötara etu e si ekwu okwu na-achi ha. A bịa n'uzø usoro omumụ dì na mmekorita mmadụ na ibe ya, okwu a na-ekwu ekwu bụ agwa mmadụ n'udị mkparita ụka nke nwere iwuga na-achi ya. Usoro okwu okwukwu chorø na mmadụ ọbụla ga-eruberiri isi maqbù gbasoriri iwu ndị ahụ kwasiri ka agbaso mgbe a na-ekwu okwu. Na nkwpuputa okwu, usoro e kwekoritara maka ekwumokwu mere ka a mata na okwu ọbụla bụ akparamagwa. Ya bụ, anyị nwere ike ime ihe site n'okwu ọnụ, okwu ndị ahụ akparamagwa na-ezipu nwere ike iga hie oge ụfodụ maqbù mebie iwu ndị ahụ na-achi okwu e kwuru nke ọma. Anyị bu n'obi ilekwasa anya n'okwu ndị ahụ onyeisiala chiburu Naijirìa bụ Obasanjo(OBJ) kwuru n'uzø dì otu a.

Okwu okwukwu, danyere n'usoro okwu ma a bịa n'usoro omumụ gbasaara etu e si ekwuputa okwu. A bịa na-etu e si ekwuputa okwu, okwu ọnụ bụ agwa, kpatara na mgbe anyị na-ekwu okwu, o nwere ihe ọ na-eweta na-ebe ndị na-egere egere nō . Cook (2003:8) kwuru maka asusu , usoro mgbasa ozi na ihe ha na-eweta, nke a kpørø “Critical Discourse Analysis (CDA) n'olu bekee. O kwuru na CDA bụ

“usoro ọmụmụ dị n’etiti usoro okwu a hօqo na ihe o ziputara mgbe a na-ekwu okwu dị nlo, na etu o siri metu maqbụ kpalite (ịmaatụ, n’azụmaahịa na ndorondorō ochichị), na nke megidere ya site na ntucha”. Abdullahi (2010a) kwukwara okwu na ngwa ntucha e ji atucha ihe e dere ede na okwu dị icheiche. Ọtụtụ oru nke ndị na-ahụ maka asusụ rurụ n’afọ ndị gara aga bụ ndị e ji ngwa ntucha ndị ahụ dị icheiche mee, nke bụ nke dị oge ahụ, wee tuchaa ejije maqbụ akparamaagwa ọbula. Abdullahi (2010b) lebakwara anya n’uzo dị icheche e ji kwu okwu ma tuchaa mpütara na ihe ha na-arụ. Ọ chọpütara na ụtqasusụ na ọmụmụ asusụ nọ ọnodụ ka otu ihe n’ime ọmụmụ asusụ nke e nwere ike ihu site na mkparitauka.

Agbedo na Akaan (2011) weere okwu okwu ndị ahụ sitere na CDA wee tulee okwu dị n’etiti ndị ndorondoro ochichi nan di na-aho ochichi banyere nwepu ego ewepuru iji belata ọnụego mmanụ ugboala n’odinso a n’obodo. Ha chọpütara na gọomenti na ndị otu ya chọro igbanwe “Mbugharị ọnodụ ihe ekwuru nke ndị nwe ihe ndị ahụ dị oke mkpa maka mmepụta na nghọta nke dị n’okwu ego e wepuru n’onụ mmanụ ugboala” (Agbedo na Akaan 2011:1). Site na ntucha ha, ha kwuru na gọomenti etiti nwere ike ikwunye n’asị maqbụ eziokwu egheghị eghe ha iji kweta iwepu ego ha na-akwụ maka ibelata ọnụ mmanụ ugboala n’oge ihe isi ike a wee tini ọtụtụ ndị mmadụ n’ogbaghara. Agbedo (2008) nabatara ụzọ ndị ahụ dị icheiche e ji kwu okwu ahụ nakwa ihe ndị agbakwasara ụkwụ weetulee okwu e kwuru iji chọpütara ma ọ dabara n’uzo ochichị na mmekorita mmadụ na ibe ya nke Naijiria mgbe anyị na-achọ iwegharị usoro ochichị onyekwuo uche ya nke Naijiria n’oge dika ubua. Agbedo chọpütara na emee ma anwụghị nke Obasanjo pütara ihe nke mere na ọ dara iwu n’usoro Austin siri nye n’iwu gbasaara ikwu okwu, nke kwasiri ka edebe tupu a si na okwu ahụ dị mma okwukwu, nke bụ isi iwu. O chọpütakwara na ya bụ okwu adighị mma chaa chaa tumadị onye nọ n’okwa dị nnukwu elu dika onyeisiala.

Ozo, Agbedo (2008:120) kwukwara n’uche ya na “okwu ahụ adabaghị adaba n’usoro ochichị onye kwuo uche ya nke bụ nke gọomenti na-agbaso, nke kwukwara si, n’ime ihe niile, ka akwalite ndorondorō nke ndị patii, ntuliaka na-enweghi ogbochi nke ndị mmadụ”. O metukwara aka na Onyeisiala bụ Obasanjo nñụrụ iyi ochichị, nke iwu ji ya na ọ gaghi “ekwu okwu ojọq dì aña” dika onyeisiala, onye ikike ikwu okwu ya abughị nke onwe ya. O dakwara ada okwu mgbe INEC anabataghị Atiku dika onye so azọ ochichị nke onye ga-abụ onyeisiala nke Apreel, 2007 makana na ọ dara iwu megidere usoro ochichị. Onyeisiala chiburula bụ Obasanjo bụ onye nke a maara dika onye ji ọnụ mmiri okwu ya emegide ndị mmadụ e tu o si so ya. Agbedo (2006) chọpütara na ihe Austin kwuru gbasaara iwu ji mmadụ ikwu okwu ọma bụ n la okwu e kwuru ekwu dị mma maqbụ dị nịọ bụ na ọ gbasoro iwu ndị ahụ a tịrụ anya na ọ ga-agbaso. Ozokwa, Agbedo (2006) tulekwarra okwu ndị nta akụkọ bipütara ebiputa na Naijiria, nke o ji okwu Bayo Onanuga na Yakubu Mohammed na “The News” nakwa “Newswatch Magazines” mee. O kwuru na iwu Austin na Grice jikorị aka ọnụ wee nye maka ikwu okwu dị mma bụ nke e kwekoritara n’uzo anọ dị icheiche.

Agbedo (2007) lere anya na “ya bụ ara ọpụpụ nke ndị ojọq” mgbe o jiri usoro nyocha nke ụzọ e ji ekwu okwu wee mee buru n’uche na ya ga-ewepụta ebumnobi ya nke ọ kporo ochichị onye ekwula uche ya. O nabatara usoro e kwekoritara maka e kwumokwu nke gbadoro ụkwụ n’ebumnobi okwu maqbụ odee mgbe ọ na-ekwupütara echiche ya, ya na ụdị echiche ndị e kwupütara laa n’usoro nkowapütara uru asusụ (ya bu usoro okwu ya) nke na-eweta ụdị echiche dị icheiche a chọpütara nakwa ụdị akurụngwa e ji mee nchọpütara (Lee Agbedo, 2007:4).

2.0 Data Maka Ntucha

E nwere ọtụtụ okwu ojọq ga nke Onyeisiala chiburula bụ Obasanjo kwuru mgbe ọ na-achị. Okwu ndị ahụ o kwuru ma na Naijiria ma na mba ofesi bükwa nke e kwupütara ma dokwaa ya na midia. N’ebe a, ka anyị lebaa anya n’okwu ụfodu adabaghị adaba nke Obasanjo kwuru oge ọ na-achị na mgbe ọ chíṣiri nke ga-abürü anyị isiokwu maka nnyocha. Kalu (2004) n’okwu ya na nta akuko, kowapütara ufodu okwu adabaghị Obasanjo gwara ndị nta akuko. Dika O siri kwu, e ji nsuwapụokwu wee mara onyeisiala chiburula dika Bayo Onanuga nke ‘News Magazine’ siri kwu, mkporị n’ebe Simon Kolawale nke ‘This Day Newspaper’ na okwu mmegide n’ebe Biodun Oduwole nọ, onye bụ bu onyeisi na-ahụ maka nhazi akụkọ na ‘Tribune Newspaper’. Iji kwupütara ụfodu okwu ojọq Obasanjo gwara ndị isi na-ahụ maka

nhazi akwukwo midia bụ ndị a ‘idiotu a’, ‘gaa chota oru’. Dika Kalu siri kwu, na Woshintin DC (Washington DC) n’ulọ Blair na 2002 n’oge njem nleta nke Ulọ Ocha, ebe Obasanjo debere ọgbakọ izugbe ya na ndị nta akukọ, ndị nta akukọ a nabataghị otu onyeisiala chiburu siri kpaa agwa mgbe Alex Kabba nke ‘African Abroad Magazine’ juru ya ajuju maka ebumnobi ya ma ọ buru na IBB onye nke na-aputa maka ndorondorọ ochichị onyeisiala na 2003 aputa. O zara ya n’uzo dì mfe, “Enweghi m okwu. Mgbe Babangida kwuru na ya ga-aputa, mgbe ahụ ka m ga-ekwu okwu”, o bilie bie nzuko ahụ n’ike.

Nke abuọ, okwu ozọ Kalu setara o kwuru nke mere na ‘New York’ na UN (ogbakọ ndị ụwa) ebe O

Obasanjo, n’ime Septemba 2004, azaghị ajuju nke Oji Kalu juru ya maka Bakkasi, si “Abiaghi m ebe a maka ya.” N’ugbo Ọta ya, na nzuko nke ya na ndi nhoro odeakwukwo ga n’ime Disemba 28, 2004, Obasanjo biliri pụo n’ihu ha mgbe Ted Iwere, onyeisi ntuchaozi nke ‘Daily Independent Newspaper’ juru ajuju maka iga ochichị nke ugboro ato o tinyere akwukwo ka e debaa ya n’iwu na 2007. Onyeisiala chiburu were iwe sị ham “Daalụ nụ ndị ọma , mgbe m nwere ihe m ga-agwa unu dì mkpa, aga m akpọ unu.” Okammụta Mabalaji E. Aluko chikotara ya nke ọ kporo akwukwo ekwesighi ekwesi “Okwu gbara ọkpurukpu” (“Talking Point”) nke onyeisiala Obasanjo n’ajuju ọnụ Robin Lustig nke BBC gbara ya, n’isiokwu iri na abuọ. Ọtụtụ n’isiokwu ndị ahụ, metutara aka n’okwu ojoo Obasanjo kwuru. Izaghachi ajuju a juru ya maka nchekwa nke obodo, Obasanjo kwuru na “anyị ataala ahụ site n’ihe dika afọ iri na ise (15years) nke ochichị Akaike nke gunyere e nweghi ihe ọbula , e nweghi oru , tigbuo zogbuo (ogbugbu di icheiche di n’etiti ekpemekpe na agburu), obodo niile wee buru ihe mebiri emebi.”

Obasanjo kwukwara na ihe mere o jiri jide ụgwọ akwụ akwụ mgbe ọbula maka ọkụ latriki a mürü amụ bụ “maka ụgwọ dokojuru nke ndị chiburunu ji. Lustig, n’ikwu ihe ndị Oba ego Uwa kwuru na abuọ n’ime ato ndị Naijiria bi n’onodụ ubiam ọnụ ntụ , Obasanjo zara ya, “Ee, mana ọ buru na m abiaghi , o kaara ịbụ ato n’ime ato.” Nke a gosiri na ọ na-ahuzi onwe ya dika “onye ochichị dì elu”, iji katọq’ochichị ndị chiburu achị. Obasanjo kpokwara ndị na-akpọ isiala (mozlem) nọ na Steeti Platū “ndị m bjara mbia” kpoo ndị ụka Kraist nọ n’ime ha “ndị nwe obodo” mgbe ọ na-azaghachi ajuju a juru ya maka Sharja, ma o nwere ihe jikotara imeputa maobụ idebe iwu ya na tigbuo zogbuo ọ na-eweta n’etiti ndị ụka Kraist na ndị na-akpọ isiala na Naijiria.

N’agbanyeghi na ndị mmadụ e nwebeghi elele ọbula ha ritere na ochichị onye kwuo uche ya n’oge nke Onyeisiala chiburu bụ Obasanjo, Onyeri Omemah, bụ onye Naijiria burukwa onye nta akukọ bi Amerika juru Obasanjo ihe ndị mmadụ nwere ike igbado ụkwụ wee wee ya ozọ n’ochichị na 2003, ma ọ buru na ọ na-eche echiche ichigha n’ochichị ozọ . Na nzaghachi Obasanjo kwuru na ya “chere oge ahụ, oge ya ga-ekwulite okwu maka ichigha n’ochichị ozọ.” N’ime otu igba ajuju ọnụ nke Lustig, Bolaji Aluko kporo oku n’ikuku site n’obodo Burtonsville, nke Amerika; ma guputakwara Onyeisiala ihe e nwere ike ikpo akwukwo nchikọta nke okwu ojoo o kwuru, dika Aluko siri kwu. Ọ guputakwara ọtụtụ okwu onyeisiala kwuru ebe o jiri ọnụ okwu ya wee gbuo ndị mmadụ dì icheiche.

N’Atlanta, n’ogbakọ ndị Naijiria bi mba ofesi, Obasanjo gwara otu onye Igbo bụ Ọkaikpe ka o “si ebe a pụo .” O kpokwara otu onye ji ego ama ama na Naijiria “na nka na-enye ya nsogbu” makana o katọrọ usoro o weputara e debere e ji achụ nta ego n’obodo, nke yitere oge nke Abacha. Obasanjo kporo Emeka Odumegwu Ojukwu nke Biafra “onyeara” maka ikwu na ndị Igbo ga-adowaraonwe ha ma ọ buru na e mekpa ha ahụ ozọ. Onyeisiala chiburula kporo ndị niile nọ n’ASUU ndị e nweghi ezi ozuzu (ndị na-edina ụmụ akwukwo ha), ndị ańṣuruma (na-agbakari oringo), ma na-eme ka ụmụaka karịa ndị ha na-akuziri, maka igba abubu oru ha na-eme kwa mgbe. Ozọ , n’ubochị Monda bụ Jenuwari 28, 2002, Obasanjo gwara ndị ihe mgbu nke obuniigwe metutara n’Ikeja si “Mechie ọnụ! Ka ọ bụ na unu a naghi enwe ańṣuri na m nọ ebe a!” maka mkpu ha na-etiku ya. Aluko kwukwara na mgbe Onyeisiala mba ofesi Tony Blair biara Abuja na Obasanjo weliri igweokwu wee si na ndị niile na-akato ochichị ya bụ “ndị amaghị ihe”. Bolaji Aluko biri ọkụ ahụ site n’oịriọ Onyeisiala Obasanjo ka ọ kwusi ihe ọ kporo “amaghị eme nke onyeisiala”. Amaghị ekwu okwu nke Obasanjo a buruła ihe maara ahụ, Idowu Akinlotan nke “The Nation Newspaper” dere n’isiokwu o nyere “Obasanjo emegheela ọnụ ya ozọ, ma were ụkwụ ya tinye n’ime ya” kwuru na o nweghi

onye ọbula ga-achikari onyeisiala bụ Chief Olusegun Obasanjo, n'uzo mmadu e nweghi ike ikowanwu, kowaa ya ka onye na-emeghe ọnụ ya oge obula ma werekwa ukwu ya tanye n'ime ya.

N'otu aka ahu, Kolade Larewaju nke 'Vanguard Newspaper' kwuru na Okm. Kyan Tijani, onyeisi nke 'Centre of Trans-Saharan Studies' dí na mahadum nke Maiduguri, katọrò ihe Obasanjo kwuru banyere ndí nkuzi mahadum ahụ. Onyeisiala chiburula kporo ndí nkuzi mahadum ahụ "ndí ume ngwu na ndí e nweghi afo ojuju" maka abụbụ ọru ha na-agbakari. Ozokwa, okwu Obasanjo kwuru maka ntuliaka e nwere na Apreel 2007 díka emeghi ọ bụrụ ọnwu bükwa okwu na-egosi agwa ojoo. Díka Agbedo (2008:117) siri kwu "dika ndorø ndorø ochichị na-agà n'ihi, onyeisiala bụ Obasanjo kwuru n'ihi igwe mmadu ndí gbakorø maka ihe gbasaara ndorø ndorø, na Februari 10, 2007 na ntuliaka nke Apreel 2007 ga-abụ 'emeghi ọ bụrụ ọnwu 'maka ndí PDP na Naijiria".

N'izaghachi okwu maka nwepu ewepuru Okammata Maurice Iwu, bụ onye bubu onye a hoputara díka onyeisi ndí INEC, o si, "na nkwanaye ugwu niile, asikwaariị na Jizos Kraist ga-abia n'üwa wee bụrụ onyeisi ndí INEC, ntuliakaelu ọbula ọ chikobara ga-abụ nke a gagbagha." Ihe ọ putara bụ na Jizos Kraist e nweghi ike Ichikoba ntuliaka a na-agaghị agbagha agbagha, díka Obasanjo siri kwu. O kwuru okwu a, ụboghị i Tøozdee bụ Apreel 29, 2010 na mkparitauka gbasara Naijiria nke Leon H. Sullivan, chikobara na "National Press Centre", nke Waahington DC, di n'Amerika. Obasanjo kwukwara na e nwere ihe dí oke mkpa maka "nnwogharị" ndí ndorø ndorø ochichị ndí Naijiria.

'This Day Newspaper' bukwara ya bụ ozi na Satodee bụ Mee 1, 2020 n'isiokwu ha nyere Burugodu Jizos e nweghi ike ichikoba ntuliaka agaghi agbagha agbagha – Obasanjo, iji gosi ebe ajo okwu Obasanjo rurula. Díka Okechukwu Nnodim nke 'Next Magazine' siri kwu, Obasanjo na-akpori ndí Bishop. Onyeisiala chiburula bụ Olusegun Obasanjo, mgbe ọ na-agwa ndí na-arụ ọru n'odụ ugboelu na ngalaba nke ndí ochichị isiala nke Murtala Mohammed (MMA) Legosu, kwuru na ndí bishop ndí uka 'Methodist' bụ ndí kwasiri ka a chọ ha mmuo ojoo. Ihe kpatara nke a bụ na, díka Nnodim siri kwu, "ndí ụkochukwu, nọ n'otu ọgbakọ jikotara ndí uka Kraist bụ 'Christian Association of Nigeria' (CAN) n'asusụ bekee, megidere agwa ojoo nke onyeisiala chiburu achị na-akpa na Sønde gara aga na Kaduna, mgbe ha kwuru na ihe Obasanjo kwuru n'ajuju ọnụ e mere ya na Washington megidere aha Jizos Kraist." Mgbe a juru ya ma okwe Onyeisiala nochitere ochichị oge ahụ bụ Goodluck Jonathan n'azu maka ntuliaka nke 2011, ọ zara sị "O nwere Jonathan ị hụrụ n'azụ m?" Mgbe a siri ya kwugharịa ihe o kwuru ọzọ, Obasanjo zara sị, "Abụ m onye amuworo ọzọ, anaghị m ekwugharị ihe m kwuburu."

3.0 Nkwekorita Echiche Ndị Ozo

Nchọcha a lebara anya n'okwu dí icheiche nke onyeisiala chiburu bụ Obasanjo kwuru n'usoro nnyocha okwu nke Austin (1962), na Grice (1975), nke weta turu otu ihe n'usoro okwu nke Austin. Usoro okwu nkwekorita nke Bach na Harnish (1979) nke ha kporo "Mutual Contextual Beliefs (MCBs)" na bekee yeteturu usoro ntule okwu nke Grice. N'okwu okwukwu, e were na onye na-ekwu okwu nwere ihe o bu n'obi na mbu nke na onye ọ na-agwa na-egere ga-atule iji chikota, ya mere, ha abụga-eche n'ufodụ ọkpurukpụ okwu nke isi akukọ ha abụrụla nke ha kekoritara. Ya bụ ọkpurukpụ okwu ndí ahụ ha maara díka ndí na-ekwu okwu dí oke mkpa mgbe a na-atule okwu bụ nke a kporo usoro okwu nkwekorita. Ya bụ, isiokwu ihe mere dí oke mkpa mgbe a na-akowa okwu mmadu na ibe ya kwuru. Palmer (1981:53) kwuru na Firth "ghoqro ị na-ahụ isiokwu ihe mere díka otu ihe n'akurungwa onye ntule okwu na-eji eme ntule, n'otu aka ahụ o si atule ụtọasusụ dí icheiche." Palmer kwukwara na site n'isiokwu ihe mere, onye ntule okwu ga-emeputa okwu ndí nwere echiche.

Nchoputa usoro ntule okwu nke Austin (1962) kwuru na okwu ekwu nwere ngalaba ato – njirimara okwu okwukwu, ebumnobi okwu okwu na etu onye a na-agwa siri ghøta ya. Nke a bụ nke Kempson (1977:50) kowaara n'uzo dí otu a:

Na mbu, e nwere okwu e kwuru: ikwu okwu nwere echiche dí aña. Iji gbakwunye, okwu okwu nwere ike ịbụ n'obi ito, ikatọ, ikwenye, dgz: nke a bụ nke a kporo ebumnobi okwu okwu. N'ikpeazụ, o nwere ike bụrụ na o kwuru okwu ahụ iji nweta ụsa dí aña n'aka onye ọ na-agwa – iji ma atu, iyí

ya egwu, ikpa ya amụ, ime ya ka o mee ihe ọ chọro, nke a bụ nke etu onye a na-agwa siri ghọta ya.

Grice (1975) tinityekwara nke ya n'usoro a na-agbaso were ekwu okwu, nke gbakwasara ụkwụ na nkwenye anọ ndi a: etu o si dì oke mma, etu ọ ha, etu e si kwu ya, na etu o si metụta. Nke a bụ ụdị usoro eziokwu nke Austin (1962) weputara maka usoro okwu nke gunyere ikwu eziokwu, nkwardo, mmeputa na mmezu. Austin (1962) weputara ụdị ikwu okwu nke ọ kporo okwu onu mmeputa. Dikwa ka Wardhaugh (1998) siri kwu, iji okwu onu meputa ihe, mmadu agaghị ekwu soqo okwu kama o na-emeputakwaazi ya ma ọ bürü na ụfodụ na o mezuru ụfodụ ihe ndị dì ańaa o kwesiri ime. Wardhaugh (1998) kwukwara na Austin gusitara ụdị usoro eziokwu ahụ ga-agbasoriri ma ọ bürü na mmeputa okwu ahụ ga-adị mma. O kwuru na ọ bürü na emeghi ya n'uzo dì otu ahụ, anyị ga-enwe nghotahie, mana ọ bürü na-emeghi nke ato, anyị ga-enwe nkocha. Dika Agbedo (2006) siri kwu, usoro mgbaso ezi okwu na-egosi na okwu okwu na-ekwu eziokwu ma atulee ihe okwu okwu bu n'obi. Usoro nkwardo na-egosiputa etu okwu okwu siri kwado okwu ya nke oma ya nakwa ihe ndị merenu mgbe o kwuchara okwu ya. Agbedo kwukwara na a ga-atucha okwu ọbụla nkeoma n'usoro nkwpuputa ma e kwukwara ya nkeoma , ebe mmejuputa okwu na-egosi ihe merenu ka e kwuchara okwu ahụ. Okwu okwukwu danyere n'okpuru ngalaba nke ọmụmụ mmeputa. Leech na Short (1987:290) kowara mmeputa dika :

E nwere ike ighọta ntucha mmeputa nke asusụ dika nchoputa e mere maka Mputara okwu ga nke a na-ewetahi na njirimara okwu e kwuru nke oma na mmeputa okwu, kama etu e siri kwu okwu ahụ na etu ha siri metụta isiokwu nke a na-ekwu maka ya. Mmeputa okwu bụ usoro omumu etu e si ejị asusụ emebe okwu n'isiokwu n'onodụ dì icheiche.

Na ntucha okwu, nke bụ isi dokpu ntị na nkwpuputa okwu, anyị nwere ike isi dika Osisawo(2008:58) siri kwu na o metütara aka na “etu okwu e kwuru ekwu si nwe echiche; etu e si agbari echiche; etu ndị mmadu si azaghachi echiche.” Ozokwa , Osisanwo (2008:5) chekwara na tupu echiche a dì mkpa, n'isiokwu n'onodụ ga-adịriị nakwa etu e si e ji isiokwu ndiahu mere eme emeputa ozi ndị e bu n'uche, bụ nke a na-amucha n'okwu a na-ekwu ekwu.

Ikwu okwu putara ileba anya na imputara okwu onu nke n'abia dika n'isiokwu. Ikwu okwu na-eziputa mpütara isiokwu ya bụ nke asusụ nkwwaputa. Dika Osisanwo(2008:56) siri kwu na atumatụ Austin (1962), Searle (1969) na Grice (1975) dika a ga-asị na ha tuğarıri bürü isi ihe ji nkwwaputa okwu nke ogbara ọhụru . N'ebe ahụ e nwere ụdị dì icheiche e si atule asusụ a suru ; nke kacha püta ihe bụ usoro nkwwa okwu nke J. L. Austin dere na 1962. Mgbe ì na-asụ asusụ , I na-emeputa ihe, ya ka akporo, nkwpuputa okwu, (Lee Austin, 1962).

Ya bu, anyị nwere ike isi na anyị na-eji okwu eme akparamagwa. Nke ahụ wee bürü n'okwu onu na akparamagwa na-agako onu. Kempson (1977:59) kwuru na Austin metụru aka n'okwu onu niile bụ akparamagwa n'uzo dì otu a ma ụdị agwa akpara o doro anya n'ihe e mere ma o doghi. Agbedo (2006:27) kwuru na n'ikwu otu ahịrịokwu, okwu okwu na-eziputa etu onye a na-agwa ga-esi aghọta ya, nke e nwere ike ịziputa n'udi etu o si dì ire n'ebe onye nṣụ n'o nke bụ ebumnobi okwu okwu, na mgbe ahụ ọ na-ekwu okwu ahụ. Kempson (1977:69) kwuru maka ihe Grice (1975) kwuru n'usoro mmekorita, wee sị na e nwere nkwekorita nke dì n'etiti okwu okwu na onye nṣụ, nke a ga-akpo usoro mmekorita. N'okpuru isiokwu a, ọtụtụ okwu ndị e kwekoritara ka e nwere ike iwesa iji kwu nke ọ na-arụ nke ndị na-ekwu okwu ga na-edoberiri. Ha bụ ndị a:

Etu okwu ha – mee ka okwu gi nye ihe a chọro ma ya enyekarila karịa ihe a chọro.

Etu okwu si dì mma – e kwula ihe ị ma na ọ bụ asị ma ekwukwala ihe ịma na ọ nweghi ihe iji akwado ya.

Ihe jikötara ya – ọ ga-adị mkpa.

Etu e si kwuputa ya – nkwenye a chikötara okwu niile “O ga-eghe anya oghe”.

Dika Kempson (1977) kwuru Grice kerikwara nkwekorita a ụzọ anọ ndị a: zeere okwu siri ike nghọta, zeere okwu mgbagwoju anya, dì nkenke, ghazikwaa ya.

N'iga n'ihu, ‘The Longman Dictionary of Applied Linguistics (1985)’ kporo nkwekorita ndi ahu Nkwekorita maka Mkparitauka. O kwuru na nkwekorita nke e tu okwu ha

kwesiri ka anyi nye usa ozi anyi etu a chorø . Nke etu okwu si di mma tñru anya n'aka anyi ka anyi na-ekwu eziokwu, nke ihe di mkpa kwesiri ka anyi na-ekwu ihe di mkpa, n'ikpeazu nkwekorita nke e si ekwu okwu tñru anya n'aka anyi na anyi ga-ekwu ihe doro anya dikwa nkenke. O kwukwara na nkwekorita maka mkparita ùka nke n'eziputa ihe okwu putara ka a na-akpø mkparita ùka adaokwu ma mmekorita di n'etiti ndi mkparita ùka ka a na-akpø usoro mmekorita mgbe ụfodù. Coulard (1985:32) detukwara na "usoro mmekorita aburula nke e kwenyesiri ike nay a, onye dika Searle (1975), ikwuputa na n'agbanyeghi na okwu dika 'oyi na-atu n'ime ebe a' nwere ike iputakwa meghee onu uzø maobu weta akwa nchu oyi maobukwanu ikwu ugwo mmanu ikuku." Coulthard (1985:31) dekwara na "a ga-enweriri mgbe okwu okwu ga-akpacha anya MEBIE/DAA IWU – o nwere ike sia asi, o nwekwara ike o gaghi enye ozi usa di mma dika o nwere, ..."

4.0 Ntucha ihe e dere

Obasanjo ikwu na asikwaariji na Jizos biara na Naijiria ihazi ntuliaka elu na a ga-agbagha nhazi ahù, mgbe a na-agba ya ajuju onu maka ochuchuø a chürü Maurice Iwu onye nke o kporø ka o buru onyeisi INEC n'oge ochichì nke ya, nke o dara iwu nke e tu okwu ha na etu o si di mkpa dika o di n'usoro iwu Grice. Mgbe Obasanjo na-aza ajuju ahù kwesiri ime usa ya ka o di ekeresu ka a chorø ma kwusi ebe ahù ghara itinye ma o bu wepu ewepu dika o merela. Ozø, o dara iwu nke etu okwu si di mkpa site n'webata usa adighi mkpa n'okwu ya, wee si n'uzø di otu ahù daa adaokwu. E nwere ike ijü ma o nwere ihe Jizos nwere ime na ntuliaka ndi Naijiria nakwa kedu etu iwebata Jizos n'ihe a na-ekwu siri gbasa usa a chorø n'aka ya n'ajuju a jüru ya?

Ozø, Obasanjo isi na e kwesiri ka a chüo ndi Bishop mmuo ojoo mgbe o nazaghachi ndi Bishop n'okwu ha kwuru dara iwu nke Nkwenye Mmekorita makana Obasanjo bu onye ùka Kraist ma nkeoma na o gaghi agwa onye Bishop ka a chüo ya mmuo ojoo nke o ga-achunwu mmuo ya mmuo ojoo n'usoro nkwenye ndi ùka, kama o bu ndi Bishop ga-ahüta ya ka onye mmuo ojoo ji ma chükwa ya mmuo ojoo makana o bu ha nwere ike ichü mmuo ojoo. Okwu a dakwara otu n'ime iwu nke Austin dere maka ikwu eziokwu, n'usoro nkwado. Usoro nkwado nke Austin kwuru na ikwu okwu ofuma nke okwu okwu mgbe o na-ekwuputa okwu ya, ya na onodù ikwuputa okwu di mma nke okwu onu . O nweghi ike maobu iwu e nyere ya igwa ndi BBishop okwu n'uzø di otu ahù n'agbanyeghi onodù ya n'obodo, maka ha bu ndi e chirí echí na ndiozi Chineke. Ibù n'obi igwa mmadu na mmuo ojoo ji ya ma gwakwa ya na o kwesiri ka a chüo ha mmuo ojoo kwesiri ibu n'onu onye e chirí echí ka o ga-esi wee puta n'onodù di otu a.

Ozokwa, o dakwara iwu nke etu okwu si di mma nke Grice nakwa iwu nke usoro ntukwasiori nke Austin makana Obasanjo kwuru ihe o ma na o bu asi nakwa ihe o gaghi akowanwu. Kedu ihe Obasanjo ga-eji gosi na mmuo ojoo ji ndi echiriechi ahù nke butere na a ga-achü ha mmuo ojoo? Nke a sokwa n'usa Obasanjo nyere maka Qba Ego Uwa niile na abuø n'ime ato ndi Naijiria bi n'oke ubiam, nke kaara ibu ato n'ime ato (ya bu Naijiria niile) ma a si na o biaghì dika onyeisiala ebe o ma na o nweghi ihe o ga-eji gosi na okwu ya bu eziokwu.

N'iza ajuju maka udí ubiam di na Naijiria , o kwuru na o buru na o biaghì n'ochichì na o kaara ika njø . O dara iwu Grice nke etu okwu ha makana okwu ahù adighi mma. O gosighi na o nwere ndi chiburula na Naijiria. Mgbe a jüru Obasanjo na o ga-akwü Jonathan n'azü n'ebumnobi ya ịzø ochichì dika onyeisiala, o zara " I hñru Jonathan n'azü m?" N'ikwu otu a, o gosiri na o jüru ikwado ndi ozø makana onye obula maara na "ikwu n'azü" ebe a putara nkwado. Ma ndi niile nñru ya ghotara ihe okwu ahù putara ma ha e dobeghi ahù na ha aghòtaghi ya. O dara iwu na-achì akparamaaggwa site n'idebe ahù na ya aghòtaghi ihe bu "ikwu n'azü" dika o di n'okwu ahù. O webatara mgbagwoju anya na mkparita ùka ahù. "Azü", dika otu n'ime akukü ahù mmadu di iche "n'ikwu n'azü" (ngwaa), o nwere mputara di iche. Ya mere, e nwere ada okwu ebe ahù.

Ma mgbe o zaghariri ihe o kwuru, o siri na ya abughì onye na-ekwugharì okwu o kwuru ugoro abuø wee daa iwu nke etu okwu ha, etu o si di mma, ihe jikötara okwu na ibe ya na etu e si kwu okwu ahù nke Grice. Ya bu usoro okwu onu e nweghi mgbe o nyere "etu a ga-esi na-ekwukorita okwu nke ugbu a" dika Kempson (1977) siri tñye ya. Obasanjo kwuru ihe o maara na o bu asi makana o nweghi mmadu obula nwere ike isi na ya a naghi ekwugharì

okwu o kwuru. Nke a rukwara aka n'okwu Austin kwuru maka usoro iwu ikwu okwu kwu ekeresu nke siri na o bu naanị ihe I maara bu eziokwu ka I ga-ekwu. Ozokwa, ihe o kwuru adighị mkpa nke o ji kwurụ n'anya ya.

A bia na-emeghi o buru onwu na ndorø ndorø ochichị nke Obasanjo, e nwere ike isi na o dara iwu nke nkwo makana o bughị ya bu onye na-achikọta ntuliaka nke o na-enwe onu n'okwu nke nchikọta ntuliaka maobu etu a ga-esi mee ya. Ozokwa, ya bu okwu mebiri iwu nke usoro okwu nke Austin dere, ya mere o dighị mma makana e kwughi ya nkeoma. Ndị kwuru okwu ahụ n'iro kwukwara na o dighị mma na o kwesighi isi n'onu onye dì otu ahụ bu onye ama ama no n'okwa dì elu n'obodo püta. Ozo, okwu ahụ anaghị adigide mgbe a tulere ya n'usoro nkwenye mkparita isiookwu (Mutual Contextual Beliefs) nke onye obula nwere dika o dì n'akwukwo usoro ndorø ndorø ochichị nke Naijiria (Federal Republic of Nigeria), na onye obula nke kwesiri ịzọ ochichị nwere oghere nakwa usoro onye obula ga-agbaso.

Obasanjo igwa ndị nta akukọ na Niu York(New York) na o biaghị maka nke ahụ mgbe a jụrụ ya ajụju gbasaara Bakassi dara iwu nke nkwenye mkparita nka mmadu na ibe ya. Onyeisiala bu Obasanjo dika onyeisi n'onu nakwa onyeisi nchikwa nke Fedra Ripobulik nke Naijiria, e nwere ike ijụ ya ajụju gbasaara ihe na-eme n'obodo mgbe obula na n'ebe obula n'uwa niile. Ma e wepu nke ahụ, o nweghi mgbe asị ndị nta akukọ nwere oge ha ji ajụ ajụju maobu mgbe ha ejighi ajụ ajụju gbasaara ihe na-eme nke ha chọro ka e doo ha anya. Nke a bu okwu gbasaara onye a ma ama no n'okwa dì oke elu, ma ndị nta akukọ ndị nwere ike site n'ihe ha na-eme ijụ ajụju ma chokwaa ụsa n'aka ndị ha jụrụ ajụju n'agbanyeghi udị mmadu o soro ya buru na ọkwa o no n'obodo. Ya mere, Obasanjo kwesiri ighota na o buru godu na 'New York' ma asikwaariị na o bu n'onwa na o kwesiri ịza ndị nta akukọ ajụju onu ma zakwaa ajụju niile a jụrụ ya na-enweghi nke o zobere ụsa ya. O kwesiri ikwunyere ndị nta akukọ .

A bia na nke o siri ndị ihe mgbu nke ụgbøelu dakwasara na 'Military Cantonment' nke dì n'Ikeja "Mechie onu !" mgbe ha na-ebe akwa ebeku ya nke na o leghi anya n'ihu ndị na-ebeku ya dara iwu nke Grice n'usoro mmekorita nakwa nke Austin dere maka usoro okwu onu dì mma. Isi ndị mmadu "Mechie onu" e nweghi ike idaba makana o bughị ihe a chọro mgbe ahụ iji medaa ndị ihe metutara obi. Ndị a bu ndị no n'oke ihe mgbu na ihe mmerụ ahụ nke ha amaghị ihe ga-eme echị, ihe ha choro oge ahụ bu okwu ntasiobi, na nkwa dì icheiche. Ozo, a tulee ya n'uzo ozo, ihe onye obula ghötara n'onudu a, bu na Obasanjo bu nna nke obodo, na ụmụ ya nwere oghere ibesara ya akwa, na ya ka o diịri ịnụ akwa ha ma mee ihe ha na-achọ. Okwu ya, ma o bu na ha a naghi enwe ańlụri na ya n'ebé ahụ a dabaghị n'uzo o bu. Obasanjo nürü iyi onodụ ndị o na-achị nakwa nke ochichị ya mgbe o na-arigo n'okwa ahụ. Nke a bu ihe mgbu dakwasara obodo nke metutara ọtụtu ezinu ụ ma ebe ụfodụ didebere ebe ya bu ogbuniigwe gbara. Obasanjo kwesiri ịno ebe ahụ n'onwe ya maobu ziga onye nnchiteanya kara aka sitere na ngwuru onyeisiala n'ebé ihe ahụ mere nakwa ebe ndị ozọ iji mata obi ndị mmadu ma weputakwa etu a ga-esi belata onodụ ita ahụ ụfodụ mmadu. Ụfodụ bu ndị na-eleta ha nwụrụ, ụfodụ bu ndị nne na nna ha nwụrụ, ụfodụ ndị dì ha nwụrụ ebe ụfodụ kwuru oto ghoo ndị e nweghi ulo obibi. O bu oke na oru diịri Obasanjo maka onodụ ya n'obodo, na o ga-anị ebe ahụ ihe mere, ya bu isi ndị mmadu na ha kwesiri inwe ańlụri na o biara ebe ahụ ekwesighi ipüta.

Obasanjo ikpo ndị isi nta akukọ "ndị amaghị ihe", "ha gaa chọọ oru ha ga-arụ" bu ajo okwu nke megidere iwu nke nkwekorita maka mmekorita na ka okwu si dì mma nke Grice nakwa nke Austin: igwa ndị isi nta akukọ udịdị okwu ahụ e nweghi ka o siri metuta okwu e ji n'aka nke okwu ahụ jiri nwee otu o siri kowaa ha. Ndị a bu ndị nta akukọ hoputara, ụfodụ n'ime ha bu ndị ntucha akuko. O nweghi etu a ga-esi si na ha bu ndị amaghị ihe. E nweghi eziokwu di n'okwu Obasanjo kwuru isi ha gaa chọọ oru makana ha na-arụ oru ha díka ndị nta akukọ n'ulọ oru ha digasị icheiche. OBJ e nweghi ebe o ga-ejide aka wee sị na ha e nweghi oru nke na ha na-achọ oru. Ozo, okwu ahụ bu "jee chọọ oru" adighị mma nke na o nweghi ka a ga-esi si dì nta akukọ no n'orụ ka ha hapụ oru ha gaa chọọ oru ozọ. Ozokwa, ma "ndị amaghị ihe" ma "jee chọọ oru" megidere iwu Grice nke etu esi kwu okwu makana ha adighị mma. A bia n'okwu o kwuru mgbe a jụrụ ya n'ogbakọ ndị nta akukọ, ma IBB o ga-aputa maka ịzọ ochichị nke onyeisiala na 2003, "Enweghi m okwu... mgbe Babangida kwuru na ya ga-azọ

ochichi, mgbe ahụ ka m ga-ekwu okwu”, ya na imechi ọgbakọ ahụ n’ike megidere iwu ochichi. E meghi ya nkeoma. A gwara anyị dika ndị nta akukọ siri kwu na obi adighị ha mma n’ọgbakọ ahụ maka okwu ahụ.

OBJ ikpọ ndị na-akpọ isi ala no na Jos “ndị mbịarambia” na ọ bụ ndị ụka Kraist bụ “ndị nwe obodo” megidere iwu nke okwu e kwuru nkeoma, makana e kwughi ya nkeoma. Ya bụ okwu nwere ike ibute ogbaghara n’elu ọgbaghara e nwere na mpaghara ahu. Ya bu okwu megidekwara usoro okwu nke Mkparita Isiokwu maqbụ nke isiokwu ha kwukoritara ebe OBJ bụ Onyeisiala nke Federal Republic of Nigeria. O nñuru iyi mgbe ọ na-abanye n’ochichi ahụ na ya ga-akwudo ma chekwaba iwu na-achị obodo ma hukwa na a na-edede iwu niile ahụ. Ma dika e dere ya n’akwukwọ iwu nke Nigeria nke 1999, iwu ndị ahụ gunyere ndị a, “iwu megidere ikpali okwu n’oha (Sekshion 97(i) nke Iwu Ochichi (2006); akparamagwa nke gunyere okwu ndị megidere ọnodụ onyeisiala (Seventh Schedule Oath of Office of the President); (Lee Agbedo, 2008:120).

OBJ isi na okenye na-enye Sam Aluko nsogbu nke gosiri na ụbụrụ Aluko ezuchaghi ezu, ma kpoqị Ikemba Odumegwu Ojukwu onyeara maka ikwụ na ndị Igbo nwere ike inqoro onwe ha ma ọ buru na emekpaa ha ahụ ozọ, okwu ndị a megidere usoro iwu nke Grice, nke etu okwu dị, etu okwu ha, etu o si dị mkpa na etu e si kwu ya. E nweturu eziokwu dị na isi na okenye na-enye Sam Aluko nsogbu makana ọ ka toro ochichi ya wee were ya na-atụnyere ochichi Abacha. Aluko bụ nnukwu onye ji ego ama ama n’ụwa niile n’oge ahụ o kwuru okwu ahụ ; e nweghi ike isi na ụbụrụ ya ezuchaghi ezu. Nke gunyekwara na nke Ojukwu. A gaghi asị na ọ na-awị ara na ọ na-ekwuchitere ndị nke ya n’etu ọnodụ ya dị n’ala Igbo. A bia n’usoro iwu nke ikwufe okwu, okwu ndị a niile e nweghi nke dabara adaba nye ụsa ihe a chọrọ. N’usoro iwu nke okwu ịdị mkpa, okwu ndị ahụ niile adighị mkpa ma ọlı n’isiokwu a. N’ikpeazụ, n’usoro iwu nke etu e si ekwu okwu, ọ chikoghi ofuma, ma wetakwa ogbaghara n’ime ihe niile. Ya igwa onye Igbo bụ onye ọka ikpe “Gaa nwụo ”n’Atlanta mebirị iwu nke okwu ịdị mkpa na etu e si kwu ya nke Grice.

Abịa n’okwu ojọọ ọ gwara ndị nkuzi nke mahadum bụ ndị nke gbara abụbụ ọru, o kwuteghi okwu ahụ chacha dika onyeisiala. Na mbụ, ọ dara iwu nke okwu aghaziri nkeoma makana o nweghi ihe a ga-eji si na ya onwe ya dị mma nke ọ ga-eji asị na ndị nkuzi ahụ e nweghi ozuzu makana nwa ya nwoke e kwubuola n’oha na o dinaala nwunye ya. E wezuga nke ahụ, o nweghi ihe gosiri na ndị nkuzi ahụ niile bụ ndị azughị azụ n’iche na ha niile na-edina ụmụ akwukwọ ha. Okwu niile ahụ o kwuru maka ndị nkuzi bụ nke dara iwu makana o kwughi ya nkeoma, ozokwa ndị niile nñuru ya e nweghi afọ ojuju makana o meghi ka ndị nkuzi ahụ kwusi abụbụ ọru ha gbara nke ha na-agaghachi ikuziri ụmụ akwukwọ ihe. Ihe gaebi okwu ahụ bụ ikpọ ha maka mkparita iji kwu ka a ga-esi aga n’ihu. Ozokwa, e nwere ndị ehibere na-ahụ maka ndị ọru nwekwa iwu na-achị ha, nke ha na-agbaso wee arụ ọru.

5.0 Nchikota Isiokwu na Mmechi

Na nchoputa e mere, o doro anya na OBJ na-ekwukari okwu ojọọ nke na-adabaghị n’okwu ihe mere na imaihe nke mere na o naghi aga nkeoma na ntị ndị nuru ya. O bu site n’okwu ndị a mere eme, jma ihe, okwuga na ihe ha hụrla mere eme ka ndị okwu okwu jidere aka wee kwuo ihe ọ pütara, ndị nñuru okwu ahụ jikwa aka n’okwu ahụ wee kwuo uche ha n’ebumnobi onye kwuru okwu. N’otu aka ahụ, ndị a na-agwa okwu ahụ dabeere n’okwu e kwuru wee nye mpütara ya. E wepụ nke a, OBJ anaghị ele anya ‘n’ihu’ ndị ọ na-agwa. Dika ọ dị n’iwu ile anya ‘n’ihu’, e nwere iwu ji anyị mgbe anyị na-ekwu okwu, na anyị ga na-egosiputa ma chekwaa ihu anyị na nke ndị ozọ. A bia n’okwu a na-ekwu ekwu, anyị kwesiri I na-egosiputa ihu anyị n’uzo dị mma ma sọpukwara ndị anyị na ha na-ekwu okwu. Dika Brown na Levinson (1987) siri kwu, ihu bụ onwe mmadụ pütara ihe nke onye ọbụla chọrọ inata n’onwe ya. Brown na Levinson (1987) gara n’ihu kowaa ihe dị iche ihu dị mma na ihu dị njo ma nyekwa anyị ndümodu ka anyị na-ebu ụdị ihu ndị a n’obi iji nyere anyị aka ichoputa ma were nke dị mma n’okwu dị nlo dị mma na n’okwu dị njo dị njo. Okwu dị nlo dị mma na-enyere mmadụ aka inweta ihe ọ chọrọ n’aka ndị enyi. Okwu dị nlo na-eme ka anyị ghara inwe obi mmapụ n’ihu ndị ozọ na-egosi anyị (Face Threatening Acts, FTA) iji chekwaa ihu anyị .

Anyị chọputura na OBJ na-eji okwu ojọọ ndị ahụ e nweta ebumnobi ya bụ igosi ndị ahụ nkari nke mere ka ọ daa isiiwu kacha iwu dị na nkwenye nke usoro iwu Grice na nke

Austin. Akwukwo nchocha a hụrụ na-ekwesiri inwe usoro mbelata oke okwu ọjọ n'okirikiri usoro ọchichị onye kwuo uche ya na obodo niile a kporo Naijiria . Onyeisala maqbulađi onyeisi goomeni nta e nweghi iki Ike ịkpari ndị ha na ya na-arukọ oru site n'igwa ha okwu nke na-abughi iji chekwaa ijhụ ha makana o bụ onyeisi. Okwu dị otu ahụ nwere ike imegide iwu usoro okwu ọtụtụ mgbe. Ndị na-achi achị, ma ha a nọ n'ochichị ma ha anoghị kwasiri ka ha mara ụdi okwu ha na-ekwu ka ha ghara ikwu okwu megidere oche ọchichị ha. Inwe nsopuru n'uche ọchichị ha dị icheiche, iwu obodo na iyi ha nñụrụ gbaseara oche ọchichị ha kwasiri ịgbaziri okwu onu ha. Anyị na-ekwu na o kwasiri ka e gosi ndị nọ n'ochichị iwu niile ndị a na nkwekorita niie ndị a nọ n'akwukwo a. Anyị kwenyere na o ga-amita ezigbo mkpuru n'ikwalite ọchichị onye kwuo uche ya nke anyị ka o díkwa ọhụrụ.

NRUTUAKA

- Abdullahi, Al-Amin A. "An Appraisal of the Interface Between Systemic Functional Linguistics and Critical Discourse Analysis". A Paper presented at the 23rd annual Conference of the Linguistic Association of Nigeria (LAN) University of Port Harcourt between 29th November to 3rd December, 2010.
- Abdullahi, Al-Amin A. "Beyond Engagement : A Dialogue View of Obasanjo's Utterances". A Paper presented at the 23rd annual Conference of the Linguistic Association of Nigeria (LAN) University of Port Harcourt between 29th November to 3rd December, 2010.
- Agbedo Chris .U. and Akaan Samuel S. "Fuel Subsidy Removal and Mind Control Game in Nigeria: A Critical Discourse Analysis Perspective". A Paper Presented at the 24th Annual Conference of the Linguistic Association of Nigeria (LAN), Bayero University Kano between 5th to 9th December, 2011.
- Agbedo, C.U. "A Speech Act Analysis Political Discourse in Nigerian Print Media". *Internattional Journal of Communication*. Vol. 5 pp. 10-27. 2006.
- Agbedo,C.U. "Declaratory Illocutionary Acts As Language of Democracy in Nigeria: A Pragmatic Exploration". *Nsukka Journal of Humanities*. No.17 pp.114-123.2008.
- Agbedo,C.U. "Pragmatics of 'garrison demoncrazy' as a metaphor in Nigerian Media Political Discourse". In *Awka Journal of Linguistics*. Vol.3.pp 1-16. 2007.
- Akinlotan, I. Obasanjo opens his mouth again, and puts his foot in it. The Nation. Retrieved from <http://thenationonlineng.net/web2/articles/33638/1/Obasanjo-opens-his-mouth-again-puts-his-foot-in-it/page1/html> accessed on13/9/2010.
- Aluko, M.E. That Obasanjo Interview and Twelve Headlines. Retrieved from http://www.nigerdeltacongress.com/tarticles/that_obasanjo_interview
- Austin, J.L. *How to do Things with Words*. London: Oxford University Press.1962.
- Bach, K. and Harnish, L. *Linguistic Communication and Speech acts*. Cambridge: The M.I.T. Press. 1979.
- Brown, P. and Levinson, S. *Politeness: Some Universals in Language*. Cambridge: Cambridge University Press. 1987.
- Cook, Guy. *Applied Linguistics*. Oxford: Oxford University Press. 2003.
- Even Jesus Can't Conduct Undisputed Elections- Obasanjo, This Day Newspaper, Saturday,May,01,2010.
- Grice, H.P. "Logic and Conversation" In Cole and Morgan (eds.) *Syntax and Semantics*. Vol.3. New York: Academic Press pp 211-224. 1975.
- <http://gamji.com/aluko6.html>.
- Kalu, O "Some Interesting News from Obasanjo's Ota Farm" . 2004. Retrieved from <http://www.orjikalau.com/pressdetail.php?start=77> accessed on1/9/2010.
- Kempson.Ruth M. . *Semantic Theory*.Cambridge: Cambridge University Press. 1977.
- Larewaju, K. Prof. Kyari Tijani admonishes Obj for referring to lecturers as a bunch of lazy and ungratefulpeople.Vanguard. Retrievedfromallafrican.com/stories/20012110622.html.
- Leech, G.N. & Short M.H. *Style in Fiction*. London: Longman. 1987.
- Nnodim,O. Obasanjo Lashes out at Bishops. Next Magazine. Retrieved from <http://234next.com/csp/cms/sites/Next/Home/5564322-146/obasanjo>. Accessed on 01/08/2010

- Osisanwo, W. *Introduction to Discourse Analysis and Pragmatics* (Second Edition). Lagos: Femolus-Fetop Publishers. 2008.
- Palmer, F. R. *Semantics. Second Edition*. Cambridge: Cambridge University Press. 1981.
- Richards, J., Platt, J. & Weber, H. *The Longman Dictionary of Applied Linguistics*. Essex: Longman. 1985.
- Searle, J.R. *Speech Acts: An Essay in the Philosophy of Language*. Cambridge: Cambridge University Press. 1969.
- Wardhaugh, R. *An Introduction to Sociolinguistics* (Third Edition). Oxford: Blackwell Publishers Limited. 1998.
- Wardhaugh, R. *An Introduction to Sociolinguistics* (Fifth Edition). Oxford: Blackwell Publishing. 2006.